

Petr Macháček

Vliv letnění Nesytu v roce 2007 na jarní průtah ptáků

Největší moravský rybník Nesyt (300 ha) je součástí Národní přírodní rezervace (a ptačí oblasti) Lednické rybníky. Tyto rybníky by měly sloužit především k ochraně ptáků a dalších druhů živočichů i rostlin, teprve v druhé řadě i k produkci ryb. Z tohoto základního předpokladu vychází i Plán péče pro Národní přírodní rezervaci Lednické rybníky na období 2007–2011, který zavádí systém rozsáhlého částečného letnění rybníků. Každým rokem bude jeden z rybníků silně spuštěn a nebude zde vysazena rybí obsádka. Ostatní mohou být zcela plné. Znamená to, že každý z rybníků by měl být jeden rok letněn a další tři roky napuštěn. To sice stanovoval i předcházející plán péče, částečné letnění však bylo jen mírné, na suchu zůstaly jen rákosiny a malá plocha dna.

V roce 2007 se začal uplatňovat nový systém letnění na Nesytu. Hladina byla stanovena na kótě 173,0 m n. m. Snad až polovina plochy rybníka zůstala na suchu, zbytek byl zaplaven mělkou vodou.

Kromě potápivých kachen tento stav vyhovoval všem ptákům, a to takovým způsobem, že jejich druhové i početní složení nemělo obdoby. Zejména některé druhy bahňáků zde protáhly ve větším množství, než činí celkový součet všech výskytů za předcházejících 34 let, v nichž jsem sledování prováděl. V příspěvku shrnuji výskyt ptáků na Nesytu od března do konce června 2007.

Letnění rybníka Nesytu - snímek ze 17. června 2007. (foto Petr Macháček, Regionální muzeum v Mikulově)

	III-VI / 1973-2006				III-VI / 2007			
	počet kontrol	celkový počet exemplářů	průměrný počet při jedné kontrole	nejvyšší počet při jedné kontrole	počet kontrol	celkový počet exemplářů	průměrný počet při jedné kontrole	nejvyšší počet při jedné kontrole
tenkozobec opačný	7	10	1,4	2	19	86	4,5	10
kulík říční	174	802	4,6	28	19	228	12	27
kulík písečný	10	23	2,3	8	5	25	5	10
kulík bledý	3	4	1,3	2	6	9	1,5	2
čejka chocholátá	276	12 067	43,7	380	16	5 037	314,8	705
jespák malý	10	42	4,2	10	4	7	1,7	2
jespák šedý	14	80	5,7	26	4	22	5,5	13
jespák obecný	21	57	2,7	8	8	44	5,5	18
jespák bojovný	165	9 267	56,2	540	21	2 724	129,7	410
bekasina otavní	37	190	5,1	35	8	33	4,1	9
břehouš černoocasý	115	1 478	12,8	72	3	3	1	1
břehouš rudý	0	0	0	0	5	5	1	1
koliha velká	3	5	1,7	3	14	29	2,1	4
koliha malá	1	1	1	1	4	4	1	1
vodouš tmavý	92	506	5,5	29	18	208	11,6	40
vodouš rudonohý	119	556	4,7	48	23	232	10,1	27
vodouš šedý	91	466	5,1	40	17	525	30,9	115
vodouš kropenatý	49	97	2	7	8	129	16,1	28
vodouš bahenní	140	1 873	13,4	81	16	2 906	181,6	444
pisík obecný	119	467	3,9	19	10	102	10,2	30

Pozorování bahňáků na Nesytu od počátku března do konce června 2007 je shrnuto v tabulce. V ní je uveden počet kontrol, při nichž byl druh pozorován, celkový počet pozorovaných jedinců, počet jedinců připadajících na jednu kontrolu a nejvyšší počet pozorovaných jedinců při jedné kontrole. Tytéž údaje jsou uvedeny souhrnně od roku 1973 do roku 2006 z rybníků Nesyt, Hlohovecký, Prostřední a Mlýnský.

Komentář k jednotlivým druhům bahňáků

Tenkozobec opačný (*Recurvirostra avosetta*)

Tenkozobec opačný je u nás poměrně výjimečným hostem, v roce 2007 se však vyskytoval pravidelně a dokonce dva páry zahnízdily. Jedná se o první hnízdění po 51 letech. V literatuře je první zmínka o výskytu tenkozobců v roce 1948, kdy na Nesytu hnízdilo 9 párů (Kux 1947/48, Balát 1949, Příkryl 1961, 1963). V dalších letech hnízdili tenkozobci střídavě i na ostatních rybnících až do roku 1955 (Kux 1951, Černý 1950, 1958, Kučírek 1953, Hachler 1958a).

Kulík říční (*Charadrius dubius*)

Pokud bylo na některém rybníku obnažené dno, vždy alespoň v jednom páru kulík říční zahnízdil. Tak tomu bylo i v minulosti (např. Kux 1951, Hachler 1958a, Hájek 1970). V roce 2007 zahnízdilo na Nesytu nejméně deset párů.

Kulík písečný (*Charadrius hiaticula*)

V letech 1973 až 2006 jsem pozoroval celkem pouze 23 jedinců, v roce 2007 bylo na Nesytu sledováno 25 jedinců kulíka písečného. Z jarního tahu bylo publikováno jen několik výskytů na rybnících.

Tenkozobec opačný. (foto Petr Macháček)

Kulík bledý (*Pluvialis squatarola*)

V letech 1973 až 2006 jsem pozoroval kulíka bledého pouze třikrát, v roce 2007 devětkrát, a to 1–2 exempláře, v plném svatebním šatě. Zvláště poslední pozorování z 22. června je značně neobvyklé. Z literatury (např. Kučírek 1953, Kux 1951, ornitologická pozorování) je známo jen několik jarních výskytů.

Čejka chocholatá (*Vanellus vanellus*)

V roce 2007 se zde trvale zdržoval velký počet jedinců (maximálně 705 jedinců, průměr na kontrolu činil 314,8 – tj. téměř o řád vyšší než v předcházejícím období). Asi 15 párů zde hnízdilo.

Jespák malý (*Calidris minuta*)

Jarní tah jespáka malého zde bývá velice slabý – stejné hodnocení uvádí i Kux (1951) a Hájek (1970). Výraznější nebyl ani v roce 2007.

Jespák šedý (*Calidris temminckii*)

Jespák šedý protahuje poměrně vzácně. Z dřívější doby jsou publikována pozorování téměř výhradně z podzimního tahu (např. Karásek 1922, Kux 1951, Hájek 1970). Při mých pozorováních byl zaznamenán vícekrát na jarním tahu. V roce 2007 byl na Nesytu mírně zvýšený výskyt tohoto druhu.

Jespák obecný (*Calidris alpina*)

Jespák obecný na jaře protahuje poměrně vzácně – stejné hodnocení uvádí i Kux (1951). Hájek (1970) pozoroval jespáka obecného v letech 1956–1966 na jaře pouze jednou. V porovnání s předcházejícími léty byl letos tah na Nesytu silný.

Kulík písečný. (foto Petr Macháček)

Jespák bojovný (*Philomachus pugnax*)

Dříve se na jaře vyskytovala hejna jespáka bojovného až o několika stech jedincích (např. Karásek 1923, Kux 1951, Hájek 1970), jak jsem zaznamenával i ve vlastních pozorováních (maximálně 540 jedinců). Od devadesátých let minulého století však nastal silný pokles jejich počtu. Pozoroval jsem hejna nejvýše několika desítek jedinců. Letos byla na Nesytu zaznamenána opět hejna v řádu stovek (maximálně 410 jedinců).

Bekasina otavní (*Gallinago gallinago*)

Bekasina otavní zde na jaře nepoččetně protahuje, dříve však tu běžně hnízdila (Kux 1951, Hájek 1970). Tah v letošním roce byl pouze mírně zvýšený.

Břehouš černoocasý (*Limosa limosa*)

Dříve na rybnících za nízkého stavu vody břehouš černoocasý obvykle hnízdil (Kux 1951, Hachler 1958a). Do počátku osmdesátých let minulého století bývalo na jarním tahu u rybníků běžně i několik desítek jedinců (maximálně 81). Postupně však téměř zcela vymizel. Rovněž letos byl na Nesytu pozorován třikrát pouze jeden exemplář.

Břehouš rudý (*Limosa lapponica*)

V případě břehouše rudého se v roce 2007 jedná o mé první pozorování na jarním tahu (jedinec ve svatebním šatě – od 11. do 22. května). Z Lednických rybníků dokonce ani nebylo publikováno žádné jarní pozorování.

Koliha velká (*Numenius arquata*)

Koliha velká na jaře vzácně protahuje. V roce 2007 byl na Nesytu zaznamenán velmi zvýšený výskyt tohoto druhu.

Čejka chocholatá. (foto Petr Macháček)

Koliha malá (*Numenius phaeopus*)

V dřívějších letech jsem zde na jaře pozoroval pouze jeden exemplář kolihy malé (8. 4. 1978), v literatuře jsem zaznamenal jen dvě pozorování (Kux 1951, Král 1960). V letošním roce jsem pozoroval čtyřikrát jeden exemplář, bylo zde však zaznamenáno současně pět exemplářů (7. 4. 2007 - R. Doležal).

Vodouš tmavý (*Tringa erythropus*)

Vodouš tmavý se zde vyskytuje poměrně pravidelně na jarním tahu, v letošním roce byl na Nesytu zaznamenán výrazně zvýšený průtah (až 40 exemplářů). To odpovídá i údajům Kuxe (1951) z Nesytu v roce 1948, kdy byl rybník rovněž letněn. Koncem dubna a počátkem května 2007 se zde zdržovala hejna čítající 30–50 exemplářů.

Vodouš rudonohý (*Tringa totanus*)

Dle Kuxe (1951) zde hnízdilo až několik desítek párů vodouše rudonohého, ale jen tehdy, pokud byly rybníky letněny nebo jen částečně napuštěny. Hájek (1970) uvádí, že tu tento druh hnízdí v stále menším počtu - i při nízkém stavu vody nehnízdily více než čtyři páry. V roce 1978 jsem našel jedno hnízdo na spuštěném Mlýnském rybníku, jedna rodina zde byla v roce 1994 a pravděpodobně hnízdil jeden pár na Nesytu v roce 1990. Letos se na Nesytu zdržovalo značné množství jedinců (prudký nárůst oproti předcházejícímu období) a dle chování dva až tři páry zahnízdily.

Vodouš šedý (*Tringa nebularia*)

Vodouš šedý tu poměrně pravidelně v malém množství na jaře protahuje. Letos byl na Nesytu neobvykle silný tah tohoto druhu - zaznamenal jsem více jedinců než v předcházejících 34 letech. Pravděpodobně zde došlo k historicky největšímu soustředění vodoušů

Koliha velká. (foto Petr Macháček)

šedých v České republice – 115 exemplářů. Hudec, Štátný a kol. (2005) uvádějí nejvyšší počet 80 exemplářů (25. 4. 1998, Mutěnické rybníky).

Vodouš kropenatý (*Tringa ochropus*)

Vodouš kropenatý se tu vyskytuje nepravidelně a většinou jednotlivě. V tomto roce od konce března do poloviny dubna bylo na Nesytu zaznamenáno až 28 exemplářů – doposud jsem pozoroval současně nejvíce 7 exemplářů.

Vodouš bahenní (*Tringa glareola*)

Vodouš bahenní tu pravidelně a hojně protahuje, běžně až po několika desítkách jedinců. V tomto roce se na Nesytu vyskytovalo až několik set jedinců, zaznamenané maximum bylo 444. Pravděpodobně zde došlo k historicky největšímu soustředění vodoušů bahenních v České republice. Hudec, Štátný a kol. (2005) uvádějí nejvyšší počet 320 exemplářů (29. 4.–5. 5. 1995, Komárovský rybník).

Pisík obecný (*Actitis hypoleucos*)

Pisík obecný zde pravidelně a poměrně početně protahuje. Hnízdění na rybnících jsem doposud nezaznamenal, stejně jako ani dříve Kux (1951) a Hájek (1970). V roce 2007 protahoval na Nesytu zvýšený počet pisíků a dle jejich dlouhodobé přítomnosti a toku je pravděpodobné, že dva páry zahnízdily.

Z bahňáků jsem dále na Nesytu zaznamenal jednoho kameňáčka pestrého (*Arenaria interpres*) 11. 5. 2007 (jinak jsem na jaře u rybníků pozoroval pouze jedenkrát dva exempláře – Nesyt, 21. 5. 1981), jednoho jespáka písečného (*Calidris alba*) 11. 5. 2007 (jinak jsem na jaře u rybníků doposud nepozoroval žádného a z literatury mám podchyceny jen dva jarní

Vodouš tmavý. (foto Petr Macháček)

Letněný rybník Nesyt – snímek z 31. 7. 2007. (foto Petr Macháček)

výskyty), tři exempláře pisily čáponohé (*Himantopus himantopus*) 22. 4. 2007 (z dřívější doby mám zaznamenáno jen jedno další jarní pozorování třech exemplářů na Nesytu, 17. 5. 1981, literatura uvádí několik dalších jarních pozorování a dokonce hnízdění jednoho páru na Výtopě v roce 1958 – Kux 1951, Hachler 1958b, Černý, Folk, Konopka 1959).

Silně zvýšený průtah ptáků na spuštěném Nesytu v roce 2007 se však netýkal pouze bahňáků, ale také kachen a dalších druhů. Nejmarkantnější byla vysoká početnost čírky obecné (*Anas crecca*) a čírky modré (*Anas querquedula*). Od roku 1973 jsem více než 200 exemplářů čírky obecné na jaře pozoroval na všech rybnících pouze dvakrát: 629 exemplářů 11. 4. 1997 a 604 exemplářů 22. 3. 2005. Průměrný počet jedinců připadajících na jednu kontrolu v březnu a dubnu v letech 1973–2006 byl 123,7. Dne 27. 3. 2007 jsem na Nesytu zaznamenal 1 100 exemplářů a průměrný počet jedinců připadajících na jednu kontrolu v březnu a dubnu jen na Nesytu v roce 2007 byl 651,2 (na všech rybnících pak 660,8). U čírky modré byl průměrný počet jedinců připadajících na jednu kontrolu v březnu a dubnu v letech 1973–2006 16,9. V roce 2007 však pouze na Nesytu tento průměrný počet činil 36 a na všech rybnících pak 53,3.

Rozdíl v početnosti kachen a hus (průměrný počet jedinců připadajících na jednu kontrolu od ledna do května) mezi rokem 2006 a 2007 dokládá následující tabulka. Mimo potápivých kachen byl téměř u všech druhů v roce 2007 zaznamenán mnohonásobně vyšší počet jedinců.

Druh	2006	2007
husa velká (<i>Anser anser</i>)	50,7	68,5
husice liščí (<i>Tadorna tadorna</i>)	0	2,4
hvizdáček eurasijský (<i>Anas penelope</i>)	0	2,2
kopřivka obecná (<i>Anas strepera</i>)	12	58,5
čírka obecná (<i>Anas crecca</i>)	53,2	373,3
kachna divoká (<i>Anas platyrhynchos</i>)	23,2	80,2
ostralka štíhlá (<i>Anas acuta</i>)	0,7	6,8
čírka modrá (<i>Anas querquedula</i>)	3	19,9
lžičák pestrý (<i>Anas clypeata</i>)	9,7	52,3
zrzohlávka rudozobá (<i>Netta rufina</i>)	17,7	16,2
polák velký (<i>Aythya ferina</i>)	29,4	0
polák chocholačka (<i>Aythya fuligula</i>)	2,3	0,5

Nepřehlédnutelná byla neustálá přítomnost velkého počtu racků chechtavých (*Larus ridibundus*) – průměrný počet připadající na jednu kontrolu v březnu až červnu činil 1 317,9 exemplářů. V předcházejícím roce byl tento počet 31,4 a v roce 2005 11,2 exemplářů.

Literatura:

- BALÁT F. 1949: Křivozobci opační (*Recurvirostra avosetta* L.) hnízili na lednickém „Nesytu“. Čs. ornitholog 16(2): 9–11.
- ČERNÝ W. 1950: Členská exkurze Čs. ornitologické společnosti na jižní Moravě ve dnech 28. a 29. května 1950. Sylvia 11–12(2): 58–60.
- ČERNÝ W. 1958: Členská exkurze Čs. ornitologické společnosti na jižní Moravu ve dnech 4. a 5. června 1955. Sylvia 15: 286–288.
- ČERNÝ W., FOLK Č., KONOPKA J. 1959: Hnízdění pisily čáponohé (*Himantopus himantopus*) v Československu. Sylvia 16: 149–160.
- HACHLER E. M. 1958a: Zajímavější pozorování z Lednicka. Sylvia 15: 214–220.
- HACHLER E. M. 1958b: K výskytu a hnízdění pisil rudonohých (*Himantopus himantopus* L.) na Lednicku (jižní Morava). Zprávy MOS 5: 1–2.
- HÁJEK V. 1970: Jedenáct let pozorování bahňáků (*Limicolae*) v rezervaci Lednické rybníky. Sylvia 18: 55–61.
- HUDEC K., ŠTASTNÝ K. a kol. 2005: Fauna ČR. Ptáci 2. Praha.
- KARÁSEK J. 1922: Řídké zjevy ptačí z Moravy. Věda přírodní 3(45): 92–93.
- KARÁSEK J. 1923: Ornitologická pozorování na lednických rybnících. Věda přírodní 4(2–3): 39–44, 4(4–5): 88–91, 4(6): 135–137, 4(7–8): 185–187.
- KRÁL J. 1960: Koliha malá evropská (*Numenius phaeopus* L.) na Lednicku. Zprávy MOS 4: 40.
- KUČÍREK L. 1953: Novinky z avifauny jižní Moravy. Sylvia 14: 96–101.
- KUX Z. 1947 48b: Hnízdění tenkozobců opačných (*Recurvirostra avosetta* /L./) na Lednicku v roce 1948. Sylvia 910(3): 57–60.
- KUX Z. 1951: Průtah a hnízdění bahňáků (*Limicolae*) na jihomoravských rybnících. Acta Mus. Mor., Sci. nat. 36: 132–182.
- PŘÍKRYL V. 1961: Hnízdění tenkozobce opačného (*Recurvirostra avosetta*) na Nesytu u Lednice. Zprávy MOS 4: 37–39.
- PŘÍKRYL V. 1963: Tenkozobec opačný – vzácný hnízdivec v ČSSR. Ochrana přírody 18(1): 8.

Petr Macháček

Influence of the draining of Nesyt Lake in 2007 on the spring bird migration

In 2007 the Nesyt fishpond was drained and a great number of birds migrated through here, especially mud-loving birds. The report describes the presence of birds from the beginning of March to the end of June. During this period some types of mud-loving birds passed through in greater numbers than seen for 34 years – see table. Larger number of pair of lapwings (*Vanellus vanellus*) and little ringed plover (*Charadrius dubius*) nested here, as well as 2–3 pairs of redshank (*Tringa totanus*) and after 51 years two pairs of avocet (*Recurvirostra avosetta*). Larger numbers of ducks also passed, through, especially green teal (*Anas crecca*), summer teal (*Anas querquedula*), and shoveler (*Anas clypeata*).